Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2025–2026

30 420 Emancipatiebeleid

Nr. 453

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 september 2026

Vrijheid, gelijkwaardigheid en veiligheid voor iedereen – dat zou het Nederland van nu moeten zijn. Helaas zijn deze waarden voor vrouwen en lhbtiq+ personen[1] in het dagelijks leven niet altijd vanzelfsprekend. Zij ervaren dat deze waarden onder druk staan. Vrijheid is niet: «Als vrouw 's avonds laat over straat mag best, maar is op eigen risico.» Vrijheid is: «De straat en de avond zijn ook van mij en jij houdt je handen thuis.» Vrijheid is ook niet: «Je mag best homo zijn, maar doe het niet te openlijk.» Vrijheid is: «Dit is wie ik ben en van wie ik houd en ik mag er zijn.» Vrijheid is niet: «Je mag als moeder werken, maar liever niet fulltime.» Maar: «Ik maak mijn eigen (loopbaan)keuzes en dat zijn precies de juiste.» Mijn missie voor de komende vier jaar is het waarborgen en verder vergroten van deze vrijheden – met name voor vrouwen en lhbtiq+ personen.[2]

Hiermee bouw ik voort op de rijke emancipatiegeschiedenis in Nederland. Van de eerste feministische golf die ruim een eeuw geleden leidde tot het vrouwenkiesrecht tot het openstellen van het burgerlijk huwelijk voor

[1] Lhbtiq+: lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender, intersekse, queer en + personen.

[2] Het emancipatiebeleid in Nederland richt zich op gelijkwaardigheid tussen vrouwen en mannen en gelijkwaardigheid voor lhbtiq+ personen. Gelijkheid op basis van andere gronden valt niet direct onder het emancipatiebeleid. Zo ligt bijvoorbeeld de coördinerende verantwoordelijkheid voor mensen met een beperking bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (zie ook: Werkagenda VN Verdrag Handicap 2025–2030 (Kamerstukken II, 2024–2025, 24 170, nr. 362)), de begeleiding naar werk en de preventieve aanpak van discriminatie op basis van herkomst, religie of huidskleur bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en is het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) verantwoordelijk voor de coördinatie van de Rijksbrede aanpak van alle vormen van discriminatie. Wel gaat het emancipatiebeleid over diversiteit binnen beide groepen, zoals bijvoorbeeld over vrouwen met een beperking of lhbtiq+ personen van kleur.

kst-30420-453
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

paren van gelijk geslacht[3] als eerste land ter wereld in 2001. Van de afschaffing van de handelingsonbekwaamheid van getrouwde vrouwen in 1956, tot de recente verankering van seksuele gerichtheid als discriminatiegrond in Artikel 1 van de Grondwet. Van een betere regeling voor (aanvullend) geboorteverlof, betaald ouderschapsverlof tot de wijzigingsmogelijkheid van de geslachtsvermelding in je geboorteakte. Stap voor stap verankeren we samen al decennialang waarden als vrijheid, veiligheid en gelijkwaardigheid in wet en samenleving.
Die inzet loont. Emancipatie maakt van Nederland een gelukkiger en welvarender land. Een recente OECD-studie laat zien dat minder lhbtiq+ discriminatie gerelateerd is aan meer sociale samenhang, meer vertrouwen van burgers en meer steun voor democratische waarden.[4] Of denk aan de gestegen arbeidsproductiviteit in de jaren 2000, die deels te danken is aan de toename van het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt en het toegenomen aantal uren dat zij werken.[5, 6] Kortom, emancipatie levert niet alleen wat op voor vrouwen of lhbtiq+ personen zelf en de mensen om hen heen, maar biedt een fundament voor onze vrije, welvarende en toekomstbestendige samenleving.

Emancipatie is nodig...

De verworvenheden betekenen niet dat emancipatie af is. Zo voelt 49,7% van de vrouwen zich wel eens onveilig in Nederland, tegenover 26,3% van de mannen.[7]
De onveiligheidsgevoelens van lhbtiq+ personen zijn, net als de hoeveelheid negatieve reacties die zij online en offline krijgen, nog altijd hoger dan onder andere personen. Zo voelen homoseksuele mannen[8] zich 50% vaker onveilig dan heteroseksuele mannen en krijgt 11% van de lhbtiq+ personen weleens online haatreacties tegenover 4% van de rest van de bevolking.[9] Ook de cijfers over mentale problemen van lhbtiq+ jongeren en meiden zijn zorgwekkend. Onder meiden tussen de 15 en 20 jaar is 12,2% gediagnosticeerd met depressie. Bij jonge vrouwen tussen de 20 en 25 jaar is dit zelfs 31%.[10] Lhbtiq+ personen hebben ook vaker met een depressie te maken.[11] Vooral non-binaire, queer[12] en lhbtiq+ personen van kleur rapporteren vaker depressies. En de arbeidsmarktpositie van vrouwen mag dan sterk verbeterd zijn in de afgelopen decennia, maar vrouwen verdienen nog steeds gemiddeld 10,5% minder per uur dan mannen,[13] 56% van de bedrijven heeft geen vrouw in het bestuur,[14]

---

[3] «Geslacht» en «sekse» verwijzen naar biologische en lichamelijke kenmerken, zoals chromosomen, hormonen en geslachtsorganen, of naar het juridische geslacht zoals in het paspoort staat. Zie ook: Raad van Europa (Comité van Ministers) (2025) Aanbeveling CM/Rec (2025)7 over gelijke rechten voor intersekse personen. https://search.coe.int/cm?i=091259488028b934
[4] OECD (2025). Combatting Discrimination in the European Union, OECD Publishing, Paris, Combatting Discrimination in the European Union | OECD.
[5] Fluchtmann, J., W. Adema and M. Keese (eds.) (2024), Gender equality and economic growth: Past progress and future potential, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 304, OECD Publishing, Paris, Gender equality and economic growth | OECD
[6] CPB (2023). De Nederlandse economie in historisch perspectief: Arbeidsaanbod en werkgelegenheid. Webpublicatie
[7] CBS (2025). *Veiligheidsmonitor 2025*. Kamerstukken II, 2025–2026, 28 684, nr. 847
[8] Homoseksuele mannen zijn mannen die zich aangetrokken voelen tot mannen.
[9] Panteia, Movisie & Ipsos I&O (2024). *Lhbtiqa+-Monitor 2024*. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 950, nr. 426
[10] Nederlands Jeugdinstituut. Cijfers over depressie. https://www.nji.nl/databanken/cijfers/cijfers-over-depressie
[11] Panteia, Movisie & Ipsos I&O (2024). *Lhbtiqa+-Monitor 2024*. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 950, nr. 426
[12] Non-binaire en queer personen zijn mensen die zich niet kunnen vinden in de gebruikelijke kaders en hokjes voor gender en/of seksuele oriëntatie, of deze kaders afwijzen
[13] CBS (2025). *Monitor Loonverschillen mannen en vrouwen, 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 27 099, nr. 25

en de «babyboete» voor moeders is 6 jaar na de geboorte van hun kind wel 35%.[15, 16]

Wellicht is te lang gedacht dat deze problemen zichzelf met de tijd oplossen. Dat emancipatie zich, hoe langzaam soms ook, altijd naar voren beweegt. Maar de signalen dat dat niet zo is, kan en wíl ik niet negeren. Internationaal roert zich een stevige, goed gefinancierde anti-gender[17] beweging die reeds verworven gelijke rechten voor vrouwen, mannen en lhbtiq+ personen onder vuur neemt.[18, 19, 20, 21, 22] Maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld technologie brengen nieuwe uitdagingen met zich mee.

Denk aan het gemak waarmee online des- en misinformatie over bijvoorbeeld transgender personen[23, 24, 25] wordt verspreid, of aan de gevolgen van de manosfeer in het klaslokaal.[26] Geopolitieke onrust of economisch onzekere tijden hebben mogelijk negatieve gevolgen voor de positie van vrouwen en lhbtiq+ personen.

En de zorgen over afnemende acceptatie van lhbtiq+ personen worden gelukkig niet consistent door onderzoeken bevestigd, maar zowel incidenten als onderzoeken geven wel aanleiding om alert te blijven.[27, 28, 29, 30]

---

[14] SER (2026). SER Scorecard 2026 Monitor Genderbalans in het Nederlandse bedrijfsleven. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 444

[15] De babyboete is het effect van de komst van kinderen op het inkomen en de arbeidsmarktpositie van de ouders.

[16] CBS (2024). *Emancipatiemonitor 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412

[17] «Gender» is een sociaal cultureel begrip, bestaande uit de maatschappelijk bepaalde rollen, gedragingen, activiteiten en eigenschappen die de maatschappij passend vindt voor vrouwen en mannen. Zie ook: Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanboel). https://wetten.overheid.nl/BWBV0006074/2016-03-01#Verdrag_2

[18] McEwen, H., & Narayanaswamy, L. (Published by the United Nations Research Institute for Social Development) – *The International Anti-Gender Movement: Understanding the rise of anti-gender discourses in the context of development, human rights and social protection*, Mei 2023

[19] Position paper EPF t.b.v. rondetafelgesprek De groeiende mondiale antirechtenbeweging d.d. 9 april 2026 | Tweede Kamer der Staten-Generaal

[20] European Union External Action – *FIMI targeting LGBTIQ+ people: well-informed analysis to protect human rights and diversity,* Oktober 2023

[21] The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE) – *Social identities and democratic vulnerabilities: Learning from examples of targeted disinformation*, April 2025

[22] Justice for Prosperity – *The subversive undermining of comprehensive sexuality education (CSE) in the Netherlands: What Anti-Rights Narratives did for Spring Fever,* Maart 2024

[23] Transgender personen zijn mensen bij wie de genderidentiteit niet (volledig) overeenkomt met het geslacht dat bij de geboorte is toegewezen

[24] NINSA & NTA (2024). De werking van woorden als wapen – Demoniserende dynamieken tegenover transgender mensen, joden en moslims in het publieke debat. https://ntadvies.nl/media/1079/2024-de-werking-van-woorden-als-wapen.pdf

[25] Nieuwscheckers- de factcheckers van Universiteit van Leiden. Artikel: een deep dive in nepnieuws en onwaarheden over LHBTI+. https://nieuwscheckers.nl/een-deep-dive-in-nepnieuws-en-onwaarheden-over-lhbti/

[26] Ipsos I&O (2026). *Invloed van de manosfeer op de sociale veiligheid in het onderwijs* [factsheet]. Stichting School & Veiligheid en de alliantie Worden Wie Je Bent. https://www.schoolenveiligheid.nl/thema/manosphere-in-het-onderwijs/

[27] Panteia, Movisie & Ipsos I&O (2024). *Lhbtiqa+-Monitor 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 30 950, nr. 426

[28] Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R., & van der Maas, H. L. J. (2026). *De lhbtiq+-opvattingen van jongeren: een empirische studie*. Universiteit van Amsterdam. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 446

[29] Boer, M., Dorsselaer, S. van, Looze, M. de, & Roos, S. de (2022). Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland: HBSC 2021. Utrecht: Universiteit Utrecht. https://www.scp.nl/documenten/2022/09/14/gezondheid-en-welzijn-van-jongeren-in-nederland---hbsc-2021

...en emancipatiebeleid ook

De Nederlandse overheid is, op basis van verschillende wetten en verdragen, verplicht om emancipatiebeleid voor vrouwen en lhbtiq+ personen te voeren.[31] Het gaat hierbij niet alleen om «niet discrimineren», maar ook om actief beleid om bestaande ongelijkheden te verminderen en de gelijkwaardigheid en vrijheid van en voor iedereen te vergroten. Hierbij is de overheid niet altijd de doorslaggevende factor in het realiseren van verandering, maar eerder *voorwaardenscheppend*.[32] Het voorwaardenscheppende karakter betekent niet dat een overheid alle maatschappelijke ongelijkheid kan wegnemen, maar vooral dat het emancipatiebeleid zich, naast wetgeving en regelgeving, ook richt op het creëren van gunstige omstandigheden en het stimuleren van maatschappelijke beweging en bewustwording.

Leeswijzer

Hieronder zet ik het doel van het emancipatiebeleid voor de komende vier jaar uiteen en licht ik de rolverdeling van het kabinet op dit werkterrein toe (§1). Vervolgens schets ik de plannen voor het versterken van het fundament van emancipatie (§2). Daarna ga ik in op de maatregelen die het kabinet treft om de veiligheid, gezondheid en vrijheid van vrouwen (§3) en de veiligheid, gezondheid en vrijheid van lhbtiq+ personen (§4) te vergroten. Tot slot zet ik de internationale inzet kort uiteen (§5).

1. Doel en inzet op emancipatie voor de komende vier jaar

De komende vier jaar maakt dit kabinet werk van het verder vergroten van de gelijkwaardigheid en vrijheid van ons allen, met name voor vrouwen en lhbtiq+ personen in Europees en Caribisch Nederland. We zien dat we als land ver zijn gekomen. Daar zijn we trots op en tegelijk erkennen we ook dat het nog beter kan. We werken toe naar een Nederland waar alle vrouwen en lhbtiq+ personen veilig over straat kunnen, waar hun gezondheid serieus genomen wordt en waar iedereen de vrijheid heeft om zelf keuzes te maken als het gaat om werk. Onze concrete doelen zijn:

– In 2030 staat Nederland weer in de top 3 van de Gender Equality Index van EIGE.[33]

---

[30] Spierings, N. (2024). Hoofdstuk 19 Conservatief keerpunt, anti-regenboogcampagne of toevalligheden? In «De Tweede Kamerverkiezingen van 2023: Van onderstroom naar doorbraak – Onvrede en migratie» (pp 150–155). https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/2024/07/11/nko-rapport-verkiezingen-2023-van-onderstroom-naar-doorbraak-onvrede-en-migratie

[31] Zie o.a. Grondwet art. 1, Algemene wet gelijke behandeling, Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-(CEDAW)), Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, Verdrag betreffende de Europese Unie (Verdrag van Maastricht), verschillende bindende EU richtlijnen zoals Richtlijn 2000/78/EG ten behoeve van gelijke behandeling in arbeid en beroep en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

[32] AEF (2025). *Periodieke Rapportage Emancipatiebeleid 2018–2025*. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 433

[33] Sinds 2013 voert het Europees Instituut voor Gendergelijkheid (EIGE) een index uit als graadmeter voor de vooruitgang op het gebied van gendergelijkheid in de EU. In 2025 stond Nederland op de vijfde plek. De index meet de genderkloof tussen mannen en vrouwen op zes domeinen: werk, geld, kennis, tijd, macht en gezondheid. EIGE. Gender Equality Index. https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2025/country/NL

– In 2030 staat Nederland weer in de top 10 van de ILGA-Europe Rainbow Map en Index.[34]

Dit doet het kabinet allereerst door de fundamenten van emancipatie te verstevigen en nieuwe uitdagingen die de online wereld met zich meebrengt, zoals de snelle verspreiding van desinformatie en de opkomst van de manosfeer en religieus fundamentalisme aan te pakken. Daarnaast zet het kabinet specifiek in op het verder verbeteren en vergroten van veiligheid, gezondheid en vrijheid bij vrouwen en lhbtiq+ personen. Deze prioriteiten zijn gekozen op basis van het coalitieakkoord,[35] gesprekken met het maatschappelijk middenveld, input van wetenschappers en de aanbevelingen van het CEDAW-comité.[36] De aandachtspunten uit de FNV-genderanalyse van het regeerakkoord worden meegenomen in de ontwikkeling van nieuw beleid.[37] Met dat laatste geef ik invulling aan de toezegging in het Commissiedebat Emancipatie van 25 juni 2026.[38]

Het emancipatiebeleid is een gedeelde opdracht van het hele kabinet. Als Staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie ben ik coördinerend bewindspersoon. Ik pak de oorzaken van ongelijkwaardigheid en onveiligheid aan (zoals stereotype opvattingen en schadelijke normen), financier maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen, draag het belang uit van vrijheid, veiligheid en gelijkwaardigheid in binnen- en buitenland en deel elke twee jaar een nieuwe Emancipatiemonitor en Lhbtiqa+-monitor met de Kamer. Voor het kerstreces ontvangt u de meest recente edities hiervan.

Een groot deel van de wetgeving en het beleid voor emancipatie is afkomstig van collega-bewindspersonen. Zij zijn verantwoordelijk voor specifiek emancipatiebeleid op hun werkterrein en wegen bij de ontwikkeling van nieuw beleid of wetgeving de effecten hiervan op gendergelijkheid mee.[39] Hierbij wordt, daar waar relevant, de gendertoets gebruikt. Vanuit mijn coördinerende rol haal ik jaarlijks de stand van zaken op qua emancipatie en de uitvoering van de gendertoetsen. Ik kijk samen met collega-bewindspersonen wat verder nodig is. Hiermee geef ik invulling aan de toezegging in het commissiedebat Emancipatie van 25 juni jl.[40] Vanaf 2027 rapporteer ik jaarlijks over de voortgang aan de Kamer via de Voortgangsrapportage emancipatie.

Emancipatiebeleid kunnen we als kabinet niet alleen. We doen dit samen met (de vertegenwoordigers van) de mensen om wie het gaat en met partners in binnen- en buitenland. We werken nauw samen met lokale overheden, de Europese Unie (EU), Raad van Europa (RvE), Verenigde Naties (VN), maatschappelijke organisaties, ervaringsdeskundigen, wetenschappers, bedrijfsleven en professionals werkzaam in bijvoorbeeld zorg, onderwijs, sport, arbeidsmarkt en veiligheidsketen.

2. Versterken van fundamenten voor gelijkwaardigheid

Door de dreigende achteruitgang van emancipatie en nieuwe ontwikkelingen die emancipatie beïnvloeden, heeft het fundament van emancipatie versterking nodig. Een versterking die de opdracht van emancipatie op basis van de verplichtingen volgend uit wetten en (internationale)

---

[34] Sinds 2009 publiceert belangenorganisatie ILGA-Europe een jaarlijkse index die Europese landen rangschikt op basis van wetten en beleid rond de rechten van lhbtiq+ personen. Nederland staat op dit moment op plek 13. ILGA Europe. Rainbow Map. https://rainbowmap.ilga-europe.org/.

[35] Aan de slag – Coalitieakkoord 2026–2030 | Kabinetsformatie

[36] CEDAW (2026). Slotopmerkingen bij de zevende periodieke rapportage van het Koninkrijk der Nederlanden. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 448

[37] FNV (2026). Wij willen vooruit, niet achteruit; Genderanalyse van het regeerakkoord «Aan de slag!». Genderanalyse regeerakkoord

[38] Kamerstukken II, 2025–2026, TZ202607, nr. 88

[39] Dit volgt uit de gendertoets in het beleidskompas.

[40] Kamerstukken II, 2025–2026, TZ202607, nr. 88

verdragen veiligstelt voor de toekomst en de vrijheid en gelijkwaardigheid van vrouwen en lhbtiq+ personen borgt. Dit doen we als volgt.

2.1 Grondoorzaken van ongelijkwaardigheid: stereotypen en schadelijke normen

Tal van (internationale) verdragen, wetten en onderzoeken wijzen erop: wie écht werk wil maken van het vergroten van de gelijkwaardigheid en veiligheid voor lhbtiq+ personen en vrouwen, moet beginnen bij het aanpakken van de grondoorzaken van ongelijkwaardigheid en discriminatie.[41, 42, 43, 44, 45, 46] Ongelijkwaardigheid en onveiligheid hangen onder andere samen met stereotype denkbeelden, bestaande machtsverhoudingen en beperkende normen, waarden en opvattingen rondom mannelijkheid en vrouwelijkheid. Uit onderzoek in Nederland en uit internationaal onderzoek blijkt dat stereotype denkbeelden over vrouwen en lhbtiq+ personen en een negatieve houding tegenover seksuele- en genderdiversiteit samenhangt met verschillende sociale en demografische factoren. Zo zijn religieuze mensen negatiever dan niet-religieuze mensen, jongeren positiever dan ouderen en praktisch opgeleide mensen negatiever dan theoretisch opgeleide mensen.[47] Tussen groepen bestaan grote verschillen in opvattingen, maar ook binnen groepen zijn opvattingen vaak uiteenlopend. Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam laat bijvoorbeeld zien dat religieuze jongeren gemiddeld negatievere opvattingen hebben over lhbtiq+ personen dan niet-religieuze jongeren.[48] In 2027 wordt aanvullend onderzoek gepubliceerd dat onder andere nader inzicht moet geven in de invloed van (verschillende vormen van) religieus fundamentalisme. Op basis van die resultaten weeg ik af welk aanvullend onderzoek en toezicht nodig is. Voor het waarborgen van gelijkwaardigheid ligt een rol bij ouders en opvoeders, bij de maatschappij, maar ook bij ons als overheid.

De negatieve effecten van onderliggende denkbeelden en opvattingen pak ik de komende periode aan. Hierbij staat voor mij centraal dat we in Nederland van mening mogen en kunnen verschillen én dat vrouwen en lhbtiq+ personen gelijkwaardig zijn aan ieder ander.
Het onderwijs levert een bijdrage aan het aanpakken van deze oorzaken van ongelijkwaardigheid. Met het geactualiseerde curriculum voor het primair en voortgezet onderwijs vergroot ik de kennis en vaardigheden die jongeren nodig hebben voor de toekomst. We staan aan het begin van een generatie die steeds meer in gesprek is en leert over diversiteit,

---

[41] The Office of the High Commissioner for Human Rights. Gender stereotyping – OHCHR and women's human rights and gender equality. https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping

[42] Stewart, R., Wright, B., Smith, L., Roberts, S., & Russell, N. (2021). Gendered stereotypes and norms: A systematic review of interventions designed to shift attitudes and behaviour. Heliyon, 7(4), e06660. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06660

[43] Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanboel). https://wetten.overheid.nl/BWBV0006074/2016-03-01#Verdrag_2

[44] Richtlijn (EU) 2024/1385 inzake de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj

[45] Aanbeveling CM/Rec (2010)5 van de Raad van Europa over maatregelen ter bestrijding van discriminatie op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit. https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5

[46] Aanbeveling CM/Rec (2025)7 van de Raad van Europa over gelijke rechten voor intersekse personen. https://search.coe.int/cm?i=091259488028b934

[47] SCP (2022). Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa. Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa 2022 | Sociaal en Cultureel Planbureau

[48] Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R., & van der Maas, H. L. J. (2026). De lhbtiq+-opvattingen van jongeren: een empirische studie. Universiteit van Amsterdam. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 446

respectvolle omgang en weerbaarheid – offline en online. Dit komt onder andere tot uiting in de nieuw ontwikkelde kerndoelen voor burgerschap en digitale geletterdheid.
Naast het onderwijs bestrijd ik de effecten van schadelijke stereotypen en opvattingen die een rol spelen bij offline en online geweld tegen vrouwen en lhbtiq+ personen. Om geweld tegen vrouwen te voorkomen, maak ik op regionaal niveau afspraken voor een landelijk dekkende aanpak van deze schadelijke effecten. Ook richt ik me op de rol van jongens en mannen in deze problematiek. Daarnaast start ik in Caribisch Nederland een tweejarige pilot gericht op de aanpak van deze grondoorzaken van ongelijkwaardigheid. Verder stel ik een norm door middel van publieks-communicatie waar het gaat om discriminatie van en geweld tegen lhbtiq+ personen en vrouwen (zie §3.1 en §4.1 voor nadere toelichting).

2.2 Financiering: effectieve partners die werken aan zichtbare vooruitgang

Maatschappelijke organisaties, actieve burgers, ervaringsdeskundigen en wetenschappers hebben een belangrijke rol in het bevorderen van emancipatie in Nederland. Zij bieden steun, agenderen, jagen aan en ontwikkelen initiatieven en interventies die effectief bijdragen aan meer gelijkwaardigheid van vrouwen en lhbtiq+ personen. Hun expertise, perspectieven en (kritische) bijdragen zorgen ervoor dat beleid vaak beter aansluit op de praktijk. Op dit moment is de subsidieregeling gender- en lhbtiq+-gelijkheid 2022–2027 van kracht. Hiermee worden acht maatschappelijke allianties gefinancierd, o.a. op het terrein van werk, veiligheid en gezondheid.[49] Deze allianties werken bijvoorbeeld aan de financiële onafhankelijkheid van vrouwen in sectoren zoals de zorg of de kinderopvang of het gendersensitief maken van de zorg in Nederland. Ook verschillende andere projecten ontvangen financiering vanuit deze subsidieregeling, onder andere een project dat maatschappelijke organisaties weerbaarder heeft gemaakt tegen mis- en desinformatie. Gegeven de positieve evaluatie van de maatschappelijke allianties, zet ik deze werkwijze voort in de nieuwe subsidieregeling gender- en lhbtiq+-gelijkheid 2027–2032.[50] Met de nieuwe regeling wil ik meer projecten financieren die zich richten op de werkzame mechanismen van offline en online invloeden op emancipatie en grootschaligere projecten die duurzame impact hebben en oog hebben voor diversiteit binnen de doelgroepen, evaluatie en borging. Ook stel ik de regeling open voor maatschappelijke organisaties uit alle landen van het Koninkrijk en bied ik laagdrempelige en kleinschalige subsidieopties voor projecten gericht op ondervertegenwoordigde groepen of thema's. Hiermee geef ik invulling aan mijn toezegging tijdens het wetgevingsoverleg van 18 november 2024.[51]

2.3 Nieuwe uitdagingen voor nu en de toekomst

Bij het versterken van fundamenten hoort ook het bij de kop pakken van nieuwere, urgente uitdagingen. Ik kies ervoor om in de komende kabinetsperiode met twee uitdagingen aan de slag te gaan.
Ik maak werk van de aanpak van des- en misinformatie op het gebied van vrouwen en lhbtiq+ personen. De toename en de invloed ervan op vrouwen en lhbtiq+ personen en op het publieke en politieke debat, is zorgelijk. Het bestrijden van buitenlandse desinformatie en online beïnvloeding is een speerpunt in het Coalitieakkoord. Het kabinet werkt daarom aan een aanpak tegen buitenlandse informatiemanipulatie en

[49] Kamerstukken II, 2022–2023, 30 420, nr. 380
[50] Ecorys (2025). *Midtermevaluatie allianties voor gender en lhbti+-gelijkheid*. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420, nr. 417
[51] Kamerstukken II, 2024–2025, TZ202411, nr. 72

inmenging. Dit gebeurt onder leiding van de Minister van BZK. Ik pleit ervoor dat binnen deze brede aanpak ook aandacht is voor hoe desinformatie over gender- en lhbtiq+-gelijkheid wordt gebruikt om maatschappelijke kwetsbaarheden verder te stimuleren en verdeeldheid te zaaien. Belangrijke manieren om de samenleving hier weerbaar tegen te maken, zijn een sterk pluriform medialandschap en inzet op mediawijsheid bij jongeren. Daarom werk ik met het geactualiseerde curriculum en de nieuw ontwikkelde kerndoelen voor digitale geletterdheid en burgerschap. Deze gaan onder andere over het versterken van de vaardigheden van jongeren om kritisch en verantwoord met online informatie om te gaan en respectvol online te communiceren. Ook blijft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) het Netwerk Mediawijsheid ondersteunen, een netwerk van meer dan 1.200 organisaties dat als speerpunt heeft om de mediawijsheid van alle Nederlanders te versterken.
Verder zet ik een onderzoek uit naar de impact en verspreiding van schadelijke anti-gendernarratieven in Nederland en hoe dit in relatie staat tot de anti-genderbeweging en de manosfeer. Ik wil weten hoe deze narratieven zich verspreiden en ontwikkelen in de Nederlandse context, welke factoren onderliggend zijn en wat de impact hiervan is op het publieke en politieke debat, de politieke besluitvorming, de vrijheid en veiligheid van vrouwen en lhbtiq+ personen en het werk van maatschappelijke organisaties. Het onderzoek verschijnt naar verwachting medio 2027.
In aanvulling hierop zetten de Minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) en ik ons ook in op dit thema in het internationale domein.
Ook ondersteun ik het maatschappelijk middenveld in het strategisch omgaan met desinformatie en intimidatie via het project Veerkrachtig & Verbonden dat tot en met september 2028 loopt. Dit projectteam ontwikkelt o.a. een online beveiligd platform waar maatschappelijke organisaties tips en tools met elkaar delen, werkt samen met juridische partners voor de opbouw van juridische expertise en capaciteit en ontwikkelt een gezamenlijk gedragen positief narratief. Hiermee geef ik uitvoering aan motie Dobbe en Van Campen.[52]
De motie van de leden Van Campen en Dobbe verzoekt daarnaast een grondslag te creëren voor het doen van onderzoek naar geldstromen van lobbygroepen naar organisaties en personen in Nederland.[53] Dit verzoek overstijgt mijn mandaat als coördinerend bewindspersoon emancipatie. Ik kan een dergelijke grondslag niet creëren. Ook bestaan al veel wetten, bevoegdheden en systemen om haatzaaien, opruiing, discriminatie, intimidatie, geweld en het verspreiden van extremistisch gedachtegoed dat ondermijnend is aan de rechtstaat te bestraffen. In opdracht van de Minister van Werk en Participatie (WenP) wordt momenteel een verkenning uitgevoerd naar de juridische inkadering van specifieke problematische gedragingen, waaronder de verspreiding van anti-emancipatoir gedachtengoed. Deze wordt na de zomer naar uw Kamer gestuurd. De voorgestelde Wet transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties (Wtmo) zag toe op het tegengaan van onwenselijke buitenlandse beïnvloeding door donaties aan maatschappelijke organisaties. Het wetsvoorstel is door de Eerste Kamer verworpen. Het kabinet onderzoekt op welke wijze een aanvullend instrument tegen ongewenste buitenlandse financiering invulling kan krijgen. De motie Van Campen en Dobbe wordt daarin betrokken. Uw Kamer wordt voor het einde van dit jaar nader geïnformeerd over deze verkenning.
Daarnaast betrek ik jongens en mannen meer bij emancipatie. Zij zijn te lang niet actief betrokken bij emancipatie, terwijl ze een belangrijke rol

[52] Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420, nr. 427
[53] Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420, nr. 424

spelen als rolmodel, opvoeder, partner of omstander. Ook zij hebben baat bij het aanpakken van beperkende genderrollen en normen. Strikte (sociale) verwachtingen raken ook jongens en mannen en hebben invloed op de keuzes die zij maken voor studie of beroep of in het verdelen van zorgtaken.
De invloed van de manosfeer en religieus fundamentalisme op onze gedeelde sociale normen is daarbij zorgwekkend. Deze vrouw- en lhbtiq+-onvriendelijke online omgevingen hebben niet alleen negatieve gevolgen voor de online veiligheid en vrijheid van ons allemaal, maar ook offline, zoals in de klas, op de sportclub of op straat. Onderzoek van Stichting School en Veiligheid (SSV) laat zien dat de manosfeer van invloed is op pestgedrag, verbale agressie en onbegrip tussen jongens en meiden.[54] Ik wil dat docenten goed toegerust zijn om lastige gesprekken over dit thema te voeren met hun leerlingen. Daarom wil ik nagaan wat zij nog meer aan ondersteuning en scholing nodig hebben.
In het Nationaal Actieplan geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling wordt de invloed van de manosfeer meegenomen. In september 2026 publiceer ik een subsidieregeling voor het oprichten van een mannenalliantie. De mannenalliantie zal onder andere inzetten op de rol van opvoeders, omstanderinterventies en het aanpakken van online en offline heersende schadelijke stereotypen en normen over vrouwen en mannen (zie §3.1 voor nadere toelichting).
Tenslotte verken ik de komende tijd Rijksbreed lopend en gepland beleid om te komen tot een brede aanpak op de manosfeer. Daarin neem ik mee of er aanvullende maatregelen nodig zijn. Hierover informeer ik u in het tweede kwartaal van 2027. Hiermee geef ik invulling aan mijn toezegging in het commissiedebat Emancipatie op 25 juni 2026.[55]

3. Meer veiligheid, gezondheid en vrijheid voor vrouwen

3.1 Veiligheid van vrouwen en meiden

Veiligheid is een randvoorwaarde voor vrijheid. Toch voelen veel vrouwen en meiden zich in Nederland niet veilig. Onderzoek laat zien dat 41% van de vrouwen in Nederland sinds hun 15e levensjaar geweld heeft ervaren.[56] Vrouwen zijn relatief vaker slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, vooral jonge vrouwen. Zo gaf 35% van de vrouwen van 18 t/m 24 jaar aan in 2024 slachtoffer te zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dat is 4 keer vaker dan hun mannelijke leeftijdsgenoten.[57] Vooral bi+ vrouwen[58] (34%) maken relatief vaak een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag mee in vergelijking met hetero-vrouwen (14%) en lesbische vrouwen (17%).[59, 60] Vrouwen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn, zijn minder vaak slachtoffer van seksueel geweld (3%) dan vrouwen van wie minstens een ouder buiten Nederland is geboren (5%).[61] Mannen zijn veelal pleger van geweld tegen vrouwen. De kans dat iemand door geweld om het leven komt door een

---

[54] Ipsos I&O (2026). *«Ervaringen van onderwijsprofessionals met de invloed van de manosfeer op de sociale veiligheid binnen het onderwijs»,* Rapport voor Stichting School & Veiligheid; Ipsos I&O (2026) *Invloed van de manosfeer op de sociale veiligheid in het onderwijs* [factsheet]. Stichting School & Veiligheid en de alliantie Worden Wie Je Bent. https://www.schoolenveiligheid.nl/thema/manosphere-in-het-onderwijs/

[55] Kamerstukken II, 2025–2026, TZ202607, nr. 88

[56] Eurostat, FRA en EIGE (2024). EU Gender-based Violence Survey – Key results

[57] CBS (2024). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag 2024*

[58] Bi+ is de overkoepelende term voor alle mensen die zich aangetrokken voelen tot meer dan één gender

[59] Lesbische vrouwen zijn vrouwen die zich aangetrokken voelen tot vrouwen.

[60] CBS (2024). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag 2024*

[61] CBS (2024). *Emancipatiemonitor 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412

(ex-)partner of familielid is voor vrouwen in Nederland veel groter dan voor mannen.[62] In de periode 2020–2024 was dit bij 71,6% van de vrouwelijke slachtoffers van moord of doodslag het geval.[63]

Integrale aanpak

Het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen vereist een stevige, integrale aanpak: van preventief tot justitieel. Het kabinet staat voor die brede aanpak. De Minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport (LJS) is de coördinerend bewindspersoon op de aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. De Minister van Justitie en Veiligheid (JenV) is verantwoordelijk voor de justitiële kant. De Minister van WenP is verantwoordelijk voor veiligheid op de werkvloer en het bevorderen van zelfbeschikking om geweld tegen vrouwen in gesloten gemeenschappen te voorkomen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het organiseren van lokale voorzieningen om huiselijk geweld en kindermishandeling te voorkomen en slachtoffers te ondersteunen. Ikzelf richt me als Staatssecretaris Emancipatie op de primaire preventie: het actief bestrijden van seksisme, stereotypen en schadelijke opvattingen die kunnen leiden tot geweld en die (fysiek en mentaal) geweld normaliseren of rechtvaardigen. Samen werken wij aan onderstaande maatregelen.
De Ministers van JenV, LJS, WenP en ik werken samen aan de implementatie van de EU-Richtlijn 2024/1385 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Wij sturen het wetsvoorstel voor implementatie in het vierde kwartaal van 2026 naar de Kamer.
Om de aanpak van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling beter te coördineren en de samenhang te versterken, stellen de Minister van LJS, de Minister van JenV en ik, Judith Kuypers aan als Nationaal Coördinator. Zij start half september 2026. De Nationaal Coördinator heeft de opdracht om versnippering in de aanpak tegen te gaan en de samenwerking tussen betrokken partijen te versterken. De Nationaal Coördinator zal samen met betrokken departementen en gemeenten een Nationaal actieplan opstellen en toezicht houden op en sturing geven aan de uitvoering ervan, zorgen voor beleidscoherentie tussen de verschillende sectoren en fungeren als centraal aanspreekpunt voor gemeenten en uitvoerende organisaties. De inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheid blijft daarbij bij de betrokken bewindspersonen en departementen. In het nieuwe Nationaal Actieplan nemen we de geleerde lessen van het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (NAP) en die van de regeringscommissaris Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (RC) mee. Daarnaast wijst het kabinet, in lijn met Richtlijn (EU) 2024/1385, een onafhankelijk adviesorgaan aan voor het doen van aanbevelingen over elke met geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld verband houdende kwestie.
Ook scherpt de Minister van JenV wetgeving aan. Het wetsvoorstel om psychisch geweld strafbaar te stellen is in het tweede kwartaal van 2026 in consultatie gegaan. Daarnaast verkent de Minister van JenV de mogelijkheden van een Nederlandse variant van Clare's Law.[64] Verder dient de Minister van JenV een wetsvoorstel in voor strafbaarstelling van vrouwelijke genitale verminking (VGV), voor verhoging van de strafmaat bij huwelijksdwang en voor strafbaarstelling van online intimidatie. Met de verkenning ter verbetering van de strafrechtelijke aanpak van plegers en medeplichtigen van eergerelateerd geweld wordt bijgedragen aan een

---

[62] Kamerstukken II, 2023–2024, 28 345, nr. 278
[63] CBS (2025) 120 mensen vermoord in 2024, https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/35/120-mensen-vermoord-in-2024
[64] Dit is een wet uit het Verenigd Koninkrijk die mensen het recht geeft om bij de politie informatie op te vragen over het geweldsverleden van hun (ex-)partner.

verdere versterking van deze aanpak. Tenslotte verkent het kabinet de mogelijkheden om aanvullende beschermingsbevelen in te voeren die kunnen worden opgelegd in bestuursrechtelijk en civielrechtelijk kader en die bij niet-naleving strafrechtelijk kunnen worden gesanctioneerd, zodat plegers vroegtijdiger tot gedragsverandering worden bewogen ter bescherming van (potentiële) slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling (inclusief eergerelateerd geweld, huwelijksdwang, achterlating, vrouwelijke genitale verminking en huwelijkse gevangenschap).
Vanuit mijn verantwoordelijkheid voor primaire preventie richt ik mij binnen de aanpak van geweld tegen vrouwen primair op het betrekken van mannen, het ontwikkelen van een regionale aanpak preventie, het programma Veilige Steden en Actie Aletta.
Met de nieuwe subsidieregeling Mannenalliantie versterk ik de bijdrage van mannen bij het voorkomen, signaleren en bestrijden van geweld tegen vrouwen, waaronder femicide (zie ook §1.3). Hiermee betrekken we hen als belangrijk onderdeel van de oplossing. Deze mannenalliantie zal onder andere inzetten op bewustwordings- en gedragsinterventies met expliciete aandacht voor preventie van, aansluiting bij en weerbaarheid tegen schadelijke online subculturen.
Ik trek vanaf 2027 11 miljoen euro extra uit voor een regionale aanpak primaire preventie geweld tegen vrouwen in samenwerking met de 35 centrumgemeenten voor vrouwenopvang in Nederland. Door op regionaal niveau afspraken te maken en middelen beschikbaar te stellen realiseren we een landelijk dekkende aanpak voor de primaire preventie van geweld tegen vrouwen voor de implementatie van de EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.
Ook maak ik 2 miljoen euro extra per jaar vrij voor primaire preventie op nationaal niveau in het kader van het nieuwe Nationaal Actieplan. Deze middelen zijn onder andere gericht op bewustwording en schadelijke normverandering. Hierbij leer ik van de inzet op een cultuurverandering rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag van het NAP en de RC van de afgelopen jaren. Bijvoorbeeld van de publiekscampagne «Man, zeg er wat van!» die mannen op een positieve manier motiveert om elkaar aan te spreken op seksueel grensoverschrijdend gedrag richting vrouwen. De campagne «Man, zeg er wat van!» beïnvloedt aantoonbaar de groep die de campagne heeft gezien. De campagne wordt bovengemiddeld goed herkend en gewaardeerd door het publiek. Zij wordt als duidelijk, geloofwaardig en aansprekend beoordeeld en de centrale boodschappen komen zeer helder over. De campagne vergroot bewustwording en sociale acceptatie. Mannen voelen vaker dat zij iemand kunnen aanspreken en ervaren dit minder als een sociaal risico. Een vervolg op de campagne volgt eind 2026. Hiermee geef ik invulling aan mijn toezegging tijdens het commissiedebat Emancipatie op 25 juni 2026.[65, 66]
Daarnaast continueer ik de samenwerking met de Veilige Steden (2027–2030) en breid ik deze uit met 10 nieuwe steden en Caribisch Nederland. Veilige Steden werken aan het verbeteren van de veiligheid van vrouwen en meiden in de openbare ruimte en tijdens het uitgaan. Uit de evaluatie is gebleken is dat de financiële bijdrage van OCW gemeenten stimuleert om de thema's prioriteit te geven, extra capaciteit vrij te maken en structureel samen te werken met lokale partners. Hierdoor ontstaat lokaal meer continuïteit en samenhang in de aanpak.
Tenslotte ben ik namens het kabinet ambassadeur voor Actie Aletta. Medeboegbeeld is de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, initiatiefnemer van de actie (VRO). Actie Aletta is een

---

[65] Kamerstukken II, 2025–2026, TZ202607, nr. 88

[66] Verian & Validators (2026). Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag – Man, zeg er wat van! Campagne-effectonderzoek, 2025. Campagne-effectonderzoek Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag – Man, zeg er wat van! (flight 1) 2025 | Rijksoverheid.nl

gezamenlijk initiatief van de overheid, onderwijs en maatschappelijke organisaties om de veiligheid van vrouwen structureel te verbeteren. Het bestaat uit bijeenkomsten in 16 grote onderwijssteden waarin concrete ideeën worden opgehaald over preventie. In iedere stad wordt dit vanuit een andere invalshoek belicht – van straatintimidatie en de rol van mannen tot rechtspraak en technologie. De opbrengsten worden in december 2027 aan het kabinet aangeboden.
Met de uitvoering van het bestuursakkoord «Voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland 2026–2029» en voorbereiding van een voorstel voor uitvoeringswetgeving werken Minister voor LJS, Minister van JenV, Staatssecretaris van BZK en ik aan de implementatie van het verdrag van Istanbul in Caribisch Nederland. Ik voer hiervoor een tweejarige pilot uit voor de primaire preventie van geweld tegen vrouwen in Caribisch Nederland.

Veiligheid van vrouwen in specifieke sectoren

Aanvullend bevorderen verschillende departementen de veiligheid van vrouwen in specifieke sectoren.
In het mbo werkt de Minister van OCW aan een (sociaal) veilige leeromgeving. In het kader van de werkagenda 2023–2027 breiden mbo-instellingen hun veiligheidsplan uit en wordt de monitor integrale veiligheid doorontwikkeld. Daarnaast loopt er een wetsvoorstel waarmee de burgerschapsopdracht wordt uitgewerkt. Onderwijsinstellingen krijgen hierbij een zorgplicht om een instellingscultuur te bevorderen die in overstemming is met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. Bij de nieuwe kwalificatie-eisen voor het burgerschapsonderwijs in het mbo is in verschillende thema's aandacht voor elementen die bijdragen aan gender- en lhbtiq+-gelijkheid en het respectvol omgaan met elkaar.
De Minister van OCW zet in op de bevordering van sociale veiligheid in het hoger onderwijs en de wetenschap met een budget van 4 miljoen euro per jaar tot en met 2031. Via het landelijk subsidieprogramma sociale veiligheid in het hoger onderwijs en de wetenschap is tot en met 2027 jaarlijks nog eens 4,5 miljoen euro beschikbaar gesteld. Dit geld is voor initiatieven van universiteiten, hogescholen, promovendi-organisaties, medewerkersorganisaties en studentenverenigingen die de sociale veiligheid verbeteren.
We zien veel vormen van agressie, geweld en intimidatie gericht tegen vrouwelijke en lhbtiq+ journalisten. Zo krijgen bijvoorbeeld 82% van vrouwelijke journalisten regelmatig te maken met agressie, geweld en intimidatie.[67] De Minister van OCW financiert stichting «PersVeilig» dat ondersteuning biedt in de omgang met intimidatie, agressie en geweld. PersVeilig streeft ernaar journalisten weerbaarder te maken, onder andere door het geven van cursussen en een meldpunt. Er is extra aandacht voor de positie van vrouwen en PersVeilig probeert hun meldingsbereidheid te vergroten.
De Minister van OCW zet in op de verbetering van sociale veiligheid van de culturele en creatieve sector. Hiervoor subsidieert zij het steun- en adviespunt Mores. Organisaties in de culturele en creatieve sector kunnen hier terecht voor advies over onder meer preventie en werkenden in deze sector kunnen gebruik maken van ondersteuning door een vertrouwenspersoon.
De Minister van BZK werkt aan het vergroten van de veiligheid van vrouwelijke politici. Vrouwelijke politieke ambtsdragers krijgen nog altijd vaker te maken met agressie, intimidatie en bedreigingen dan hun

[67] I&O Research (2022). *Vrouwelijke journalisten en veiligheid*. https://persveilig.nl/_assets/f/285119/x/fe48e64de4/onderzoek-vrouwelijke-journalisten-en-veiligheid-dec-22.pdf

mannelijke collega's, in het bijzonder online.[68, 69] Vanuit het programma Weerbaar Bestuur ondersteunt de Minister van BZK decentrale politieke ambtsdragers hierbij met preventie, ondersteuning en nazorg, onder meer via weerbaarheidssessies, veiligheidsscans, ondersteuning bij meldingen en aangiften en het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur. Binnen deze aanpak is expliciet aandacht voor de onevenredige impact van online haat en intimidatie op vrouwelijke politieke ambtsdragers en de gevolgen daarvan voor politieke participatie en behoud.
Tenslotte maakt de Minister van BHOS via het nieuwe subsidieprogramma FemFocus circa 115 miljoen euro beschikbaar voor het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meiden en steun aan vrouwenrechtenverdedigers, het subsidieprogramma voor de bevordering van vrouwelijk ondernemerschap (55 miljoen euro) en circa 40 miljoen euro voor Vrouwen, Vrede en Veiligheidsprogramma's. Hiermee worden lokale vrouwenrechtenorganisaties in onder andere de Sahel, de Hoorn van Afrika en in de MENA-regio[70] ondersteund. Daarnaast zet het kabinet zich actief in voor de uitvoering van Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VNVR) over Vrouwen, Vrede en Veiligheid, onder meer via het Nationaal Actieplan 1325 (2021–2027). Dit actieplan heeft als doel de gelijke en betekenisvolle deelname van vrouwen aan besluitvormingsprocessen over vrede en veiligheid in crisis- en conflictgebieden te versterken en conflict gerelateerd seksueel geweld tegen te gaan.
Tenslotte zullen de Minister van Buitenlandse Zaken (BZ) en de Minister van BHOS de inzet op vrouwenrechten intensiveren.[71] Zij zullen hierover bij de begroting van 2027 nadere informatie verstrekken.

3.2 Gezondheid van vrouwen

Gezondheid is voor mensen één van de belangrijkste aspecten voor de kwaliteit van leven.[72] Het is tevens een gebied waarop grote verschillen tussen vrouwen en mannen bestaan. Zo hebben vrouwen te maken met gezondheidsproblemen en zorgbehoeften die specifieke aandacht en kennis vragen, zijn medisch wetenschappelijk onderzoek en behandelingen minder goed afgestemd op vrouwen, en wordt hun pijn lang niet altijd serieus genomen.[73] Op basis van schattingen kan tijdige diagnose en goede behandeling bij vrouwen in Nederland de samenleving 7,6 tot 12,6 miljard euro opleveren, vooral door ziekteverzuim en lagere arbeidsparticipatie.[74] Het ziekteverzuim van vrouwen (5,9%) is bijvoorbeeld hoger dan van mannen (3,9%).[75] Ook wanneer we kijken naar psychische gezondheid zien we grote verschillen, met zorgwekkende cijfers waar het gaat om mentale gezondheidsproblematiek van meiden

---

[68] I&O Research (2024). *Monitor Integriteit en Veiligheid 2024 – Deel 2 – Agressie en intimidatie*. https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/2024/12/12/index

[69] Atria en I&O Research (2024). *«Ga aardappelen schillen of zoiets» – Onderzoek naar de omvang, aard en gevolgen van online agressie en geweld tegen vrouwelijke politici in Nederland*. https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/2024/05/14/onderzoeksrapport-naar-online-haat

[70] Dit betreft Algerije, Egypte, Libië, Marokko, Tunesië, Soedan. Mauritanië, Bahrein, Irak, Iran, Israël, Jemen, Jordanië, Koeweit, Libanon, Oman, Palestijnse Gebieden, Qatar, Saoedi-Arabië, Syrië en de Verenigde Arabische Emiraten.

[71] Kamerstukken II, 2025–2026, 36 800 V, nr. 103

[72] SCP (2024). Koersen op kwaliteit van de samenleving – Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2024, hoofdstuk 8. https://www.scp.nl/documenten/2024/03/27/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2024

[73] Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR). (2026). Samen het onzichtbare zichtbaar maken – Naar een zorgstelsel dat werkt voor iedereen – Advies ter bestrijding van discriminatie en racisme in de gezondheidszorg. https://www.bureauncdr.nl/documenten/2026/04/09/advies-ter-bestrijding-van-discriminatie-en-racisme-in-de-gezondheidszorg

[74] WOMEN Inc. (2024). De maatschappelijke kosten van gezondheidsproblemen bij vrouwen: voorkomen is beter dan genezen, 2024. https://www.womeninc.nl/wp-content/uploads/2024/03/Kosten-Baten-Analyse-WOMEN-Inc.pdf

[75] CBS (2024). *Emancipatiemonitor 2024*. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412

en jonge vrouwen.[76] Ook dit heeft impact op de arbeidsmarkt en economie, bijvoorbeeld door uitval op het werk, instroom in de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) en personeelstekorten in het onderwijs en de zorg. Om deze en meer redenen maakt dit kabinet hier werk van. Met een zo breed mogelijke aanpak werken we gezamenlijk aan de inhaalslag die nodig is, onder andere met de volgende acties van werkagenda van de Minister van VWS.
In 2025 ging de Nationale Strategie Vrouwengezondheid 2025–2030 van start, die als doel heeft de gezondheid van vrouwen en meiden in Nederland structureel te verbeteren. De strategie zet in op meer kennis en innovatie, op tijdige zorg en betere informatie gedurende de levensloop, en op bewustwording. Onderdeel van deze strategie is de Nationale Werkagenda Vrouwengezondheid die deze zomer met de Kamer is gedeeld. De werkagenda bestaat uit drie actielijnen die beschrijven wat nodig is om vrouwengezondheid verder te brengen, namelijk 1) het herkennen en erkennen van klachten, 2) verbeterde kennisontwikkeling, implementatie en innovatie en 3) verbeterde infrastructuur en uitwisseling. De stap van strategie naar actie vraagt om de gezamenlijke inzet van vele partijen. Meer dan 40 organisaties, waaronder zorginstellingen, kennisinstituten, investeerders en werkgevers, hebben sinds de werkconferentie vrouwengezondheid in februari 2026 zogenoemde «pledges» ingediend, waarin zij aangeven hoe zij bijdragen aan betere vrouwengezondheid. Het groeiend aantal organisaties dat hiervoor voorstellen indient en aan de slag gaat met thema vrouwengezondheid draagt bij aan het grotere geheel: het beter inrichten van systemen en behandelingen om van passende zorg de norm te maken.
Als onderdeel hiervan is in 2024 15 miljoen euro beschikbaar gesteld voor het Kennisprogramma vrouwengezondheid dat zich richt op het vergroten van kennis en aandacht voor vrouwspecifieke aandoeningen en somatische gezondheidsproblemen bij vrouwen én op het verbeteren van de diagnostiek en behandeling daarvan.
Ook een van de thema's van de in december 2025 verschenen Versterkingsagenda Mentale gezondheid & ggz is vrouwengezondheid. Een van de acties is het vergroten van kennis en inzicht in de geestelijke gezondheidszorg over genderverschillen. Dit thema is vanaf zomer 2026 geïntegreerd in de werkagenda van de Nationale Strategie Vrouwengezondheid. De instroom in de WIA vanwege psychische aandoeningen laat onder (jonge) vrouwen een stijging zien.[77, 78] De uitval lijkt te komen door een samenspel van maatschappelijke, werkgerelateerde en individuele factoren. In lijn met de motie van het lid Neijenhuis[79] brengen SZW en VWS de oorzaken en oplossingsrichtingen in kaart. Het kabinet zal de Kamer hierover voor de volgende begrotingsbehandeling van SZW dit jaar informeren.

3.3 Vrijheid en financiële onafhankelijkheid

De financiële onafhankelijkheid van vrouwen is de afgelopen 10 jaar fors toegenomen: van 45% in 2014 tot 60% in 2024.[80] Dit vergroot hun vrijheid om hun eigen keuzes te maken. Ook de kleiner wordende loonkloof in de private en publieke sector, de toegenomen arbeidsmarktparticipatie van

---

[76] CBS (2024). Emancipatiemonitor 2024. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412
[77] TNO (2025). Determinanten van WIA-instroom. Aanknopingspunten voor preventie? https://www.uwv.nl/nl/publicaties/kennis/2025/determinanten-van-wia-instroom-aanknopingspunten-voor-preventie
[78] ABDTOPConsult (Rijksoverheid) (2025). Werk aan de WIA – naar een stelsel dat weer werkt. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2025/12/12/werk-aan-de-wia-naar-een-stelsel-dat-weer-werkt
[79] Kamerstukken II, 2025–2026, 36 800 XV, nr. 55
[80] CBS (2024). *Emancipatiemonitor 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412

vrouwen en de positieve effecten van betaald ouderschapsverlof op de gelijkere verdeling van arbeid en zorgtaken, vergroten deze vrijheid.[81, 82] Tegelijk zijn we er nog niet. Nog altijd is 4 op de 10 vrouwen niet financieel onafhankelijk en komt daarmee mogelijk in de problemen bij een scheiding.[83] Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in opkomende beroepen (slechts 18% in ICT-beroepen is vrouw).[84] Er resteert een gecorrigeerde loonkloof van 6,1% in de private sector (ongecorrigeerd: 14,5%) en 1,7% in de publieke sector (ongecorrigeerd: 4,5%).[85, 86] Bijna de helft (44%) van de zwangere werknemers ervaart zwangerschapsdiscriminatie.[87, 88] Ook als het gaat om het gemiddeld aantal uur betaald werk zien we nog grote verschillen; vrouwen werken gemiddeld 27,9 uur per week, tegenover 35,5 uur onder mannen.[89]
Dit kabinet zet in op maatregelen die de financiële onafhankelijkheid en vrijheid van vrouwen stimuleren. Hierbij neemt het kabinet de aandachtspunten uit de FNV-genderanalyse van het coalitieakkoord waar mogelijk mee bij de verdere uitwerking van het beleid.[90] De analyse benadrukt onder andere dat verschillen in beloning en financiële onafhankelijkheid tussen vrouwen en mannen nog altijd bestaan en aandacht vragen.
Het kabinet wil de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt verbeteren, de ongelijke verdeling tussen werk en zorg verkleinen, en de representatie van vrouwen in sectoren waar ze zijn ondervertegenwoordigd vergroten. Verder zet het kabinet zich in om meer uren werken mogelijk en lonend te maken. Dit najaar zal de Minister van SZW uw Kamer hierover informeren. Daarbij is er oog voor mogelijke ongewenste effecten voor vrouwen, zoals opgenomen in de genderanalyse van de FNV. Ook in de uitwerking van de maatregelen op het gebied van sociale zekerheid is het kabinet waakzaam voor de gevolgen voor gendergelijkheid.[91] Op die manier moet het voor vrouwen meer mogelijk worden om eigen keuzes te maken en tegelijkertijd voor de samenleving om de bredere inzet van talenten te gebruiken.

Beleidsinzet op arbeidsdeelname en financiële onafhankelijkheid

De Minister van WenP werkt aan het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van vrouwen. Bijvoorbeeld door opschaling en verduurzaming van de aanpak Kiezen voor werk van Diversion, waarbij migrantenvrou-

---

[81] CBS (2026). *Arbeidsparticipatie naar leeftijd en geslacht.* Dashboard arbeidsmarkt. https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werkenden/arbeidsparticipatie-naar-leeftijd-en-geslacht

[82] I&O Research en SEO Economisch Onderzoek (2026). *Tijd om te zorgen – Evaluatie van bereik, doeltreffendheid en doelmatigheid van de Wet betaald ouderschapsverlof.* https://www.seo.nl/wp-content/uploads/2026/06/2026-76-Tijd-om-te-zorgen.pdf

[83] CBS (2024). *Emancipatiemonitor 2024.* Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420 nr. 412

[84] Platform Talent voor Technologie (2025). *M/V Kenmerken technologische arbeidsmarkt.* M/V Kenmerken technologische arbeidsmarkt – Platform talent voor technologie

[85] CBS (2025). *Monitor Loonverschillen mannen en vrouwen, 2024.* Monitor Loonverschillen mannen en vrouwen, 2024 | CBS.

[86] Bij het ongecorrigeerde loonverschil gaat het om het verschil in gemiddeld uurloon tussen mannen en vrouwen. Bij het gecorrigeerde loonverschil wordt rekening gehouden met verschillende achtergrondkenmerken, zoals opleidingsniveau, leidinggeven of bedrijfstak. Hierbij wordt gekeken in welke mate geslacht nog een rol speelt in de beloning van werknemers wanneer rekening wordt gehouden met deze achtergrondfactoren.

[87] SEO Economisch Onderzoek (2026). In verwachting van gelijke behandeling. Inzicht in vermoedelijke en herkende discriminatie vanwege zwangerschap en pril moederschap. In verwachting van gelijke behandeling | SEO Economisch Onderzoek (2026)

[88] CBS (2026). *Monitor Arbeid, zorg en kinderopvang, 2025.* Monitor Arbeid, Zorg en Kinderopvang 2025 | CBS

[89] CBS (2026). Werkzame beroepsbevolking; arbeidsduur. Webpulicatie. Werkzame beroepsbevolking; arbeidsduur | CBS

[90] FNV (2026). Wij willen vooruit, niet achteruit; Genderanalyse van het regeerakkoord «Aan de slag!». Genderanalyse regeerakkoord

[91] Kamerstukken II, 2025–2026, TZ202607, nr. 88

wenorganisaties worden getraind om vrouwen uit gemarginaliseerde gemeenschappen in een financieel kwetsbare of afhankelijke positie te ondersteunen bij het vergroten van zelfredzaamheid. Daarnaast is in opdracht van SZW gestart met een pilot gericht op alleenstaande moeders uit gemarginaliseerde gemeenschappen in een financieel kwetsbare situatie. Deze pilot loopt tot het eerste kwartaal van 2027.[92]
Daarnaast vindt de Minister van WenP van belang, zoals aangegeven in de Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers[93], dat meer vrouwelijke statushouders aan het werk gaan. De focus van gemeenten ligt bij de begeleiding van nieuwkomers nu vaak nog op mannelijke statushouders. Zij hebben meer werkervaring en zijn makkelijker naar werk te begeleiden. Ook de werkdruk van klantmanagers bij gemeenten speelt hierbij een rol. Op dit moment is van de vrouwelijke statushouders 22% aan het werk, tegenover 48% van de mannelijke statushouders.[94] Uit onderzoek blijkt dat er iets extra's nodig is om vrouwelijke statushouders naar betaald werk te begeleiden.[95] Zo hebben ze vaak in het land van herkomst niet gewerkt en moeten ze zichzelf eenmaal in Nederland uitvinden als werkend persoon. Ook weten we dat begeleiding in groepsverband effectiever is, vrouwen empoweren zo elkaar en daarnaast wordt begeleiding in groepsverband vaak makkelijker geaccepteerd in de gemeenschappen waar ze deel uitmaken. SZW heeft daarom de hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) subsidie gegeven voor een pilot bij 10 gemeenten om met een evidence based aanpak meer vrouwen naar werk te begeleiden. Op basis van de uitkomsten van deze pilots gaat de Minister van WenP de aanpak landelijk opschalen. Ook wordt bezien hoe de beoogde verandering in de wet Inburgering (meer ruimte voor werk) bijdraagt aan gelijke kansen voor mannen en vrouwen.
De afgelopen jaren zijn er pilots bij gemeenten geweest onder diverse groepen vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt om hen naar werk te begeleiden, zoals vrouwen in de bijstand. De kennis die dit heeft opgeleverd is echter versnipperd en niet altijd makkelijk toegankelijk voor gemeenten. Daarom laat ik door Movisie een overzicht maken van de opgedane kennis om vrouwen met afstand tot de arbeidsmarkt naar werk te begeleiden. Dit overzicht wordt eind 2027 opgeleverd.
De pilotprojecten in het programma Meer uren werkt! van het Ministerie van SZW en de Universiteit Utrecht richten zich primair op het wegnemen van drempels in de sectoren onderwijs, zorg en kinderopvang voor wie meer uren kan én wil werken. In het onderwijs zet ik mij in om meer uren werken te stimuleren. Dit gebeurt met de driejarige pilot meeruren-maatwerk die in december 2025 is gestart. Schoolbesturen bieden deze leraren transparante – financiële en niet-financiële – «keuzeopties» voor het stimuleren van urenuitbreiding of (bijna) voltijdswerken. Om de financiële onafhankelijkheid van vrouwen in de kinderopvang, zorg en schoonmaak te verbeteren ondersteun ik tot en met 2027 de alliantie Financieel Sterk door Werk. De alliantie is een samenwerkingsverband tussen WOMEN Inc., Bureau Clara Wichmann en stichting Het Potentieel Pakken.
De SER heeft begin 2026 een advies over de combinatie van werk en mantelzorg gepubliceerd.[96] Het kabinet komt in oktober dit jaar met een reactie. Daarnaast werkt het Ministerie van SZW aan de vereenvoudiging van het verlofstelsel, met daarin het samenvoegen van het kortdurend en langdurend zorgverlof tot één zorgverlofregeling.

---

[92] Kamerstukken II, 2025–2026, 32 824, nr. 479
[93] Kamerstukken II, 2026, 32 824, nr. 511.
[94] CBS (2026). Nieuwe statushouders vaker aan het werk dan 10 jaar geleden | CBS
[95] Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2024). Handreiking Hoe begeleid je vrouwelijke statushouders naar werk? Handreiking-Hoe-begeleid-je-vrouwelijke-statushouders-naar-werkDEF.pdf
[96] SER (februari 2026). Mantelzorg en werk in een zorgzame samenleving: Een integrale aanpak voor een werkende combinatie, https://www.ser.nl/nl/adviezen/mantelzorg-werk

De Minister van SZW besteedt verder expliciet aandacht aan het bevorderen van gelijke kansen op de arbeidsmarkt, onder andere door de voortzetting van het Offensief Gelijke Kansen. Met het Offensief wordt onder meer ingezet op ondersteuning van werkgevers bij het werken aan gelijke kansen, bijvoorbeeld via objectieve werving en selectie.[97] Discriminatie wordt ook aangepakt door het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van pgb-zorgverleners, een groep waar vrouwen oververtegenwoordigd zijn, door middel van het wetsvoorstel aanpassing Regeling dienstverlening aan huis.
De Minister van OCW werkt aan het tegengaan van stagediscriminatie met het Stagepact MBO 2023–2027. Hieronder valt ook een gelijkwaardige positie van vrouwen en lhbtiq+ personen. Er wordt o.a. ingezet op sociale normstelling, objectieve werving en selectie en meldpunten.
De Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) zet in op het versterken van vrouwelijk ondernemerschap door het wegnemen van belemmeringen voor vrouwelijke ondernemers. Bijvoorbeeld door het faciliteren van betere toegang tot kapitaal en het stimuleren van een ondernemersklimaat dat diversiteit beter benut. Dit gebeurt onder andere door initiatieven zoals *Code V*. De Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat van dit kabinet zet ook in op het versterken van vrouwelijk ondernemerschap. Over deze inzet wordt uw Kamer verder geïnformeerd in het eerste kwartaal 2027.
Uit recent onderzoek blijkt dat meiden vaker dan jongens een te laag voorlopig schooladvies ontvangen, nog voordat de doorstroomtoets is gemaakt.[98] Sinds de invoering van de doorstroomtoets en de maatregel «bijstellen schooladvies» (schooljaar 2023–2024) krijgt ca. driekwart van de meiden die onderschat zijn alsnog een passend advies (in schooljaar 2024–2025 71,5%).[99] Toch blijft onderadvisering een structureel probleem.[100] Om de oorzaken hiervan goed in kaart te brengen, zet ik in 2026 verdiepend onderzoek uit. Daarnaast bereid ik, in samenwerking met DUO, vervolgonderzoek voor om schoolloopbanen op de langere termijn te analyseren. Zo werken we toe naar een schoolkeuzesysteem waarin alle leerlingen, meiden en jongens, een advies krijgen dat recht doet aan hun potentieel en breedheid van individuele talenten.
Voor duurzame deelname aan de arbeidsmarkt is voor een deel van de mensen extra ondersteuning nodig op het gebied van basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden). In Nederland zijn ongeveer 3 miljoen mensen die moeite met basisvaardigheden hebben. Op dit moment is van de deelnemers aan cursussen basisvaardigheden meer dan 60 procent vrouw. Dit geldt zowel voor vrouwen met Nederlands als moedertaal als voor vrouwen met Nederlands als tweede taal.[101] In het «Leer- en Groeiplan taal, rekenen en digitaal voor volwassenen» dat dit najaar verschijnt, worden de ambities en maatregelen op het gebied van basisvaardigheden verder uitgewerkt.

Wetten die voor werkende vrouwen werken

Met de implementatie van de EU-richtlijn loontransparantie, met als streven ingangsdatum 1 januari 2027, werkt de Minister van SZW aan het verkleinen van de loonkloof tussen vrouwen en mannen. Ook vereenvoudigt de Minister van SZW het verlofstelsel, waarmee het toegankelijker en begrijpelijker wordt voor rechthebbenden, werkgevers en UWV.

---

[97] Kamerstukken, II, 2024–2025, 29 544, nr.1272
[98] DUO (2025). Verschil in schooladvies tussen jongens en meiden. Meiden op achterstand. Verschil in schooladvies tussen jongens en meiden – DUO Open Onderwijsdata
[99] DUO (2026). Monitor schooladvies en doorstroomtoets 2024–2025. Schooladvies en doorstroomtoetsen – Onderzoeken en dashboards – DUO
[100] *Aanhangsel Handelingen II, 2025/26, nr. 730*
[101] CBS (2024). Landelijk Beeld Volwasseneducatie – webpublicatie. Landelijk Beeld Volwasseneneducatie 2024 | CBS

Daarnaast werkt SZW aan de stelselherziening van de kinderopvang. Hier staat een eenvoudig stelsel met meer financiële zekerheid voor werkende ouders voorop. De Minister van VWS komt na de zomer namens VWS, SZW, FIN en OCW met een kabinetsreactie op het advies van de Sociaal-Economische Raad (SER) over de combinatie van werk en mantelzorg. Al deze structurele aanpassingen op het gebied van werk en/of zorg dragen bij aan een betere verdeling van arbeid en zorg tussen vrouwen en mannen en het verkleinen van de loonkloof.
Het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Datacentrum (WODC) evalueert de Wet evenwichtiger verhouding tussen vrouwen en mannen in bestuur en raad van commissarissen in 2027. Met de wet voldoet Nederland aan de EU-richtlijn 2022/2381 Women on Company Boards.[102] Sinds de komst van de wet zien we dat aan het aantal vrouwen in de top stijgt, maar die toename gaat langzaam gaat en lijkt te stokken. Ik streef ernaar dat in 2030 30% van de top van het Nederlandse bedrijfsleven uit vrouwen bestaat. Daarom ga ik rondom de evaluatie in 2027 met bedrijven, organisaties en vrouwen in gesprek over manieren om meer gelijkwaardigheid aan de top, de subtop en het management te realiseren. Deze gesprekken en de evaluatie neem ik mee bij eventuele aanpassingen van de wet om de ontwikkeling te versnellen. Ook blijf ik het aantal vrouwen in de (sub)top van de (semi)publieke sector monitoren.

Meedoen waar het telt – representatie en rolmodellen

De representatie van vrouwen op zichtbare plekken zoals in de politiek, media, sport en in veelbelovende sectoren is van belang. Niet alleen voor een gelijkwaardige positie voor vrouwen zelf, maar ook omdat vrouwen op belangrijke, zichtbare posities als rolmodel voor de komende generaties dienen.
De Minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) en ik maken ons hard voor het vergroten van het aantal vrouwen in de techniek met een meerjarenprogramma gefinancierd uit het klimaatfonds om gendergelijkheid in het technisch-/techniekonderwijs te versnellen. Daarnaast is binnen het programma Techkwadraat en Sterk techniekonderwijs (STO) aandacht voor het betrekken van meiden bij techniek in het funderend onderwijs, waarbij voor Techkwadraat breder gefocust wordt op het inclusiever maken van het imago en de beeldvorming rondom technologieonderwijs. Mede in dat kader doet het ROA/de Universiteit Maastricht onderzoek naar effectieve gedragsinterventies in het voortgezet onderwijs voor het bevorderen van de keuze voor bèta-profielen en STEM-studies met bijzondere aandacht voor het vergroten van de deelname van meiden aan STEM. Dit onderzoek loopt tot augustus 2027. Ook binnen het Nationaal Versterkingsplan voor Microchiptalent van de Minister van EZK en de Minister van OCW is specifiek aandacht voor het aantrekken van meiden voor relevante technische studies voor de halfgeleiderindustrie. Hierbij bieden we regio's binnen het Versterkingsplan en STO via verschillende projecten evidence-based ondersteuning en handvaten. Tenslotte is onder een aantal van de maatregelen die onder de Talentstrategie vallen aandacht voor de instroom van meiden en vrouwen in strategische sectoren waar zij ondervertegenwoordigd zijn.[103] Dit draagt bij aan emancipatie en versterkt tegelijkertijd het verdienvermogen van Nederland door arbeidsmarktkrapte in deze sectoren aan te pakken. Eind 2026 ontvangt de Tweede Kamer een Kamerbrief over deze talentstrategie waarin deze maatregelen geëxpliciteerd worden.

---

[102] Uiterlijk op 29 december 2026 brengt de Europese Commissie een specifiek verslag uit waarin onder meer wordt nagegaan of en hoe aan de opschortingsvoorwaarden van artikel 12, lid 1 van de richtlijn, is voldaan.
[103] Kamerbrieven II, 2025–2026, 36 630, nr. 4

De Minister van BZK werkt aan de representatie van vrouwen in de politiek. Van alle bestuurders en volksvertegenwoordigers, van landelijk tot lokaal niveau, is slechts 32% vrouw. Gelijke politieke representatie is belangrijk voor een sterke en goed functionerende democratie.[104] Al eerder noemde ik dat de Minister van BZK zich inspant om de veiligheid van vrouwelijke politici te vergroten. Daarnaast moderniseert BZK de verlof- en vervangingsregelingen voor decentrale ambtsdragers, doen zij dit jaar onderzoek naar de loopbaan van vrouwelijke lokale politici en de reden van uitval en zet BZK zich breder in voor een inclusiever en meer divers decentraal bestuur, o.a. met mentorprogramma's en subsidie aan bijvoorbeeld Stichting Stem op een Vrouw.
De Minister van OCW financiert de tweejaarlijkse monitor representatie in de media die de vertegenwoordiging van vrouwen en mensen met een beperking in non-fictie media-aanbod onderzoekt.
De Minister van LJS ondersteunt tot eind 2027 met het programma SAM het vergroten van de zichtbaarheid, participatie, leiderschapskansen en gelijke kansen van vrouwen en meiden in de sport. Daarin wordt met sportbonden, topsportevenementen en andere partners samengewerkt aan bewustwording, duurzame verandering en een sportomgeving waarin talent, prestaties en mogelijkheden gelijkwaardig worden gewaardeerd.
Het Ministerie van Defensie maakt de komende jaren werk van diversiteit en inclusie, onder andere van vrouwen, met streefcijfers voor het aandeel vrouwen in het management, meer aandacht voor de doorstroom van ondervertegenwoordigde groepen, onderzoek naar de werkbeleving van lhbtiq+ medewerkers en een defensiebreed streefcijfer van 30% vrouwen voor het hele personeelsbestand in 2030.
Tot slot is voor een meer gelijkwaardige arbeidsmarkt natuurlijk ook ruimte voor mannen van belang in sectoren waar vrouwen zijn oververtegenwoordigd, zoals het onderwijs en de zorg. Om meer mannen en een diversere populatie voor de klas te krijgen, subsidieer ik daarom de alliantie Divers voor de Klas.

4. Meer veiligheid, gezondheid en vrijheid voor lhbtiq+ personen

4.1 Veiligheid van lhbtiq+ personen

Veiligheid voor iedereen is de absolute randvoorwaarde voor vrijheid. Of je nu in *drag* bent, hand-in-hand over straat loopt of een regenboogvlag aan je balkon hebt hangen: dat moet in veiligheid kunnen. Dat geldt voor de publieke ruimte, online, op school, tijdens het sporten, op de werkvloer, in de privésfeer, en alles daarbuiten en -tussenin. Maar lhbtiq+ personen ervaren nog altijd een hogere mate van onveiligheid. Meldingen van discriminatie tegen lhbtiq+ personen zijn de afgelopen drie jaar verdubbeld.[105] 10% van de lhbtiq+ personen in Nederland werd in 2023 slachtoffer van geweld, tegenover 6% van de rest van de bevolking. 42% van de lhbtiq+ personen voelen zich wel eens onveilig op straat. Dit kan en moet beter. Daarom investeert dit kabinet extra middelen in de veiligheid van lhbtiq+ personen.
Samen met de Minister van JenV geef ik uitvoering aan de versterkte aanpak lhbtiq+ veiligheid.[106] Aan de totstandkoming van deze aanpak is een uitgebreide consultatie- en analysefase voorafgegaan. De aanpak richt zich op het verbeteren van de veiligheid in verschillende leefdomeinen, zoals de publieke ruimte, de privésfeer, online, binnen (overheids)instanties en op scholen.

---

[104] Resolutie A/RES/66/130 van de Algemene Vergadering van de VN, «Women and Political Participation» (19 december 2011). https://docs.un.org/en/a/res/66/130
[105] Kamerstukken II, 2025–2026, 30 950, nr. 516
[106] Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 437

Voor de versterkte aanpak heb ik bij de Voorjaarsnota 2026 incidenteel 7,5 miljoen euro beschikbaar gesteld vanaf 2027 tot en met 2029 voor de veiligheid van lhbtiq+ personen in Europees en Caribisch Nederland. Met deze extra middelen versterk ik samen met mijn collega-bewindspersonen onder andere het lokale veiligheidsbeleid gericht op lhbtiq+ personen.
Ik ga het programma Regenboogsteden voortzetten, intensiveren en uitbreiden voor de periode 2027 tot en met 2029. De evaluatie toont aan dat het programma doeltreffend en doelmatig is en bijdraagt aan regionale samenwerking en aan het verbeteren van de sociale acceptatie en sociale veiligheid van lhbtiq+ personen. Ook neemt de politieke aandacht voor dit thema toe op lokaal niveau. Ik stel daarom meer middelen per gemeente beschikbaar en creëer ruimte om ook Caribisch Nederland en nieuwe kleinere – en middelgrote gemeenten toe te laten treden tot dit programma.
Ook versterk ik het maatschappelijk middenveld verder. Ik faciliteer coalitievorming tussen partners uit het maatschappelijk middenveld en bedrijven uit de private sector om publiek-private samenwerking op dit thema te stimuleren. Daarnaast wil ik ook de samenwerking en netwerkvorming van het maatschappelijk middenveld in de Caribische delen van het Koninkrijk bevorderen. Verder stimuleer ik kansrijke projecten die zich richten op het bevorderen van veiligheid van lhbtiq+ personen en geef ik aannemelijk effectieve projecten een vervolg. Onderzoek naar ontwikkelingen, grondoorzaken, sociale en demografische factoren en andere determinanten van de veiligheid van lhbtiq+ personen maakt ook deel uit van de versterkte aanpak. Dit is onder andere gericht op de sociale veiligheid van lhbtiq+ leerlingen in het onderwijs en de acceptatie en ervaringen van lhbtiq+ personen die leven in de Caribische delen van het Koninkrijk.
Behalve op deze concrete maatregelen, is het van belang een duidelijke norm te stellen: iedereen, ongeacht wie je bent en van wie je houdt, heeft het recht op een vrij, veilig en gelijkwaardig bestaan. Dat doe ik onder andere door uitgebreide en samenhangende publiekscommunicatie, bestaande uit campagnes en andere vormen van communicatie, die zich richt op het stimuleren van respectvolle omgangsvormen en het tegengaan van discriminatie en desinformatie.
Naast deze intensiveringen werken verschillende onderdelen van de Rijksoverheid al langere tijd hard aan de veiligheid van lhbtiq+ personen, waaronder de politie. Het Expertisecentrum Aanpak Discriminatie – Politie (ECAD-P) doet dit door het versterken van de rol van de politie in de (strafrechtelijke) aanpak van discriminatie in de samenleving. Het ECAD-P ondersteunt politie-eenheden bij het beter herkennen en registreren van het discriminatieaspect in strafbare feiten en verleent expertise, adviezen en trainingen. Dit vergroot de vakkundigheid van individuele politiemedewerkers, zodat ze slachtoffers beter van dienst zijn. Van de discriminatierechercheurs van het expertisecentrum is er een rechercheur die zich heeft gespecialiseerd in lhbtiq+-gerelateerde zaken. Ook de Netwerken Divers Vakmanschap van het programma Politie voor iedereen werken hard aan een veilig Nederland. Eén van de netwerken is *Roze in Blauw*, het politienetwerk voor lhbtiq+ personen. Dit speelt een belangrijke rol bij het bijstaan van lhbtiq+ personen. Op deze manier stimuleren we de aangiftebereidheid van lhbtiq+ personen die te maken krijgen met discriminatie of geweld en maken we deze laagdrempelig toegankelijk.

Veiligheid van lhbtiq+ personen in specifieke domeinen

Op en rond het sportveld komt discriminatie ook voor. Samen met de Minister van LJS ondersteun ik daarom de Alliantie Gelijkspelen om lhbtiq+-acceptatie in de sport te bevorderen. Deze alliantie loopt tot medio 2027. We zijn met de sportsector in gesprek over hoe een aantal effectieve activiteiten ook na deze periode wordt geborgd en opgepakt.

Op het gebied van online veiligheid geven de Minister van BZK, de Staatssecretaris Digitale Economie en Soevereiniteit (DES), de Minister van WenP, de Minister van JenV en ik uitvoering aan het interdepartementale Plan van aanpak tegen online discriminatie, waaronder discriminatie van lhbtiq+ personen. Als onderdeel van dit plan lanceren we dit jaar een maatschappelijke dialoog over online discriminatie voor normstelling in de online wereld. Deze dialogen worden toegankelijk gemaakt door ze online en hybride aan te bieden in bijvoorbeeld scholen, buurthuizen en sportverenigingen, en gaan onder andere over digitaal burgerschap en de effecten van online discriminatie. Daarnaast bieden we handelingsperspectieven aan maatschappelijke organisaties over online haatspraak door het bieden van trainingen. Volgend jaar betrek ik ook gemeenten en scholen over acceptatie van lhbtiq+ personen en de aanpak van discriminatie.
De vrijheid van onderwijs mag niet misbruikt worden om de basiswaarden van onze democratische rechtsstaat te ondermijnen. Veilig en vrij onderwijs is een belangrijk aandachtspunt voor de Minister van OCW en mijzelf, gebaseerd op de gelijkwaardigheid zoals ook in de wettelijke burgerschapsopdracht voor het funderend onderwijs is vastgelegd. Een veilige school- en leeromgeving voor alle leerlingen, studenten en docenten is een voorwaarde om goed te kunnen leren en te kunnen ontwikkelen. Naast een verkenning van een wettelijke zorgplicht in het vervolgonderwijs door de Minister van OCW, ondersteun ik initiatieven van SSV en COC Nederland. SSV is de landelijke expertise-organisatie met informatie en advies voor sociale veiligheid op school. SSV heeft aanbod voor docenten voor het veilig bespreekbaar maken van «gevoelige» thema's in de klas, waaronder gender en seksuele diversiteit. COC Nederland ondersteunt Gender and Sexuality Alliances (GSA's) en organiseert jaarlijks Paarse Vrijdag. De financiële ondersteuning voor Paarse Vrijdag in het primair onderwijs is verlengd tot en met 2027.
Naar aanleiding van de Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 heeft de Universiteit van Amsterdam onderzoek gedaan naar lhbtiq+-acceptatie onder jongeren.[107, 108] Dit onderzoek toont aan dat lhbtiq+-opvattingen van jongeren sterk verschillen en een complex samenspel van factoren zijn. De vervolgstappen werk ik uit langs drie lijnen: ondersteuning op maat, deskundige professionals en monitoring. Ik wil de bestaande ondersteuning beter laten aansluiten bij de diverse demografische en sociale kenmerken van jongeren en verkennen of aanvullende ondersteuning nodig is. Daarnaast wil ik investeren in deskundigheidsbevordering van professionals in het onderwijs en jeugdwerk bij het bespreekbaar maken van seksuele en genderdiversiteit. Tot slot blijf ik, samen met de Minister van VWS, ontwikkelingen en regionale verschillen in lhbtiq+-acceptatie monitoren. In 2027 worden de Gezondheidsmonitor Jeugd 2026 en aanvullend onderzoek van de Universiteit van Amsterdam gepubliceerd, onder meer naar de rol van sociale media, de manosfeer en religieus fundamentalisme. Of, en zo ja welk, aanvullend onderzoek nodig is wordt bepaald op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken. Voor de vervolgstappen stel ik van 2027 t/m 2029 jaarlijks 270.000 euro beschikbaar vanuit de Versterkte Aanpak lhbtiq+-veiligheid.
Tot slot borgt de Minister van BZ financiële ondersteuning aan buitenlandse lhbtiq+ organisaties en mensenrechtenverdedigers met het decentrale Mensenrechtenfonds en het vijfjarige subsidiebeleidskader Focus on Freedom. Voor Focus on Freedom is 85 miljoen euro beschikbaar voor programma's die lokale lhbtiq+-organisaties onder-

---

[107] Gezondheidsmonitor Jeugd (2023). Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 | RIVM
[108] Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R., & van der Maas, H. L. J. (2026). *De lhbtiq+-opvattingen van jongeren: een empirische studie*. Universiteit van Amsterdam. Kamerstukken II, 2025–2026, 30 420, nr. 446

steunen om op te komen voor gelijke rechten en bescherming tegen geweld en discriminatie.

4.2 Gezondheid van lhbtiq+ personen

Van transgender personen geeft 50% aan een slechte fysieke gezondheid te ervaren.[109] Onder lesbische, homoseksuele en bi-plus personen ervaart 61% angst- of depressiegevoelens.[110] Lhbtiq+ jongeren denken vijf keer vaker aan zelfdoding dan niet-lhbtiq+ jongeren en doen vier keer vaker een suïcidepoging.[111] De fysieke en mentale gezondheid van lhbtiq+ personen laat zorgwekkende ontwikkelingen zien. De mensen die achter deze cijfers schuilgaan, gaan mij aan het hart.
Ik zet de komende jaren op verschillende manieren in op het verbeteren van de mentale gezondheid van lhbtiq+ personen. Binnen de Versterkte Aanpak lhbtiq+-veiligheid werk ik onder andere aan het vergroten van de acceptatie van lhbtiq+ personen, heb ik aandacht voor diversiteit en sociale veiligheid in het onderwijs en werk ik aan suïcidepreventie onder lhbtiq+ personen met specifieke aandacht voor lhbtiq+ jongeren.
Voor het verbeteren van de (medische) positie van transgender, intersekse[112] en non-binaire personen voert het kabinet verschillende maatregelen uit. Zo werk ik samen met de Ministers van VWS en JenV aan het dossier voorkomen van non-consensuele, niet-noodzakelijke medische behandelingen bij intersekse kinderen. Hierbij staan we pal voor het recht van intersekse personen op zelfbeschikking en het recht op lichamelijke integriteit,[113, 114, 115] alsook het belang van toegang tot de juiste medische zorg en psychosociale begeleiding die noodzakelijk is in alle levensfasen. Regulering moet aan deze beide uitgangspunten voldoen. Het kabinet heeft het WODC gevraagd de voor- en nadelen van de verschillende vormen van regulering te onderzoeken. De uitkomsten van dit onderzoek zijn naar verwachting in de zomer van 2027 gereed en vormen de basis voor het kabinet om een besluit te nemen over de meest wenselijke vorm van regulering.[116]
De transgenderzorg bevindt zich in een fase van verdere ontwikkeling en professionalisering. Zo wordt er momenteel onder meer gewerkt aan de actualisatie van medische en psychologische richtlijnen. Zorginstituut Nederland (hierna: het Zorginstituut) heeft de doorontwikkeling van de Kwaliteitsstandaard Transgenderzorg Somatisch inmiddels op de Meerjarenagenda geplaatst, opdat het de betrokken partijen stimuleert om het gevraagde kwaliteitsproduct op te leveren voordat de datum verstrijkt. De deadline hiervoor is 30 september 2027. Naar aanleiding van de motie Kostiç,[117] die vraagt om kortetermijnoplossingen voor de wachttijden in de transgenderzorg, gaat de Minister van VWS in gesprek met stelselpar-

---

[109] Panteia, Movisie & Ipsos I&O (2024). Lhbtiqa+-Monitor 2024. Kamerstukken II, 2024–2025, 30 950, nr. 426

[110] CBS (2025) Lesbische, homoseksuele en bi-plus personen hebben slechtere mentale gezondheid – webpublicatie. Lesbische, homoseksuele en bi-plus personen hebben slechtere mentale gezondheid | CBS

[111] LHBTQIA+ | 113 Zelfmoordpreventie

[112] Intersekse personen zijn Intersekse personen zijn mensen die zijn geboren met een lichaam dat niet overeenkomt met het beeld dat de meeste mensen hebben van een man of vrouw. Intersekse gaat niét over seksuele oriëntatie of genderidentiteit, maar over biologie. Intersekse personen hebben variaties in geslachtskenmerken, hormoonbalans of chromosomen

[113] Raad van Europa (Comité van Ministers) (2025) Aanbeveling CM/Rec (2025)7 over gelijke rechten voor intersekse personen. https://search.coe.int/cm?i=091259488028b934

[114] Resolutie 2191 (2017) van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa (PACE). PACE website

[115] European Parliament resolution of 14 February 2019 on the rights of intersex people (2018/2878(RSP)

[116] Kamerstukken II, 2024–2025, 30 420, nr. 420

[117] Kamerstukken, 2025–2026, 36 800 XVI, nr. 137

tijen en patiëntenverenigingen. Ook heeft de Gezondheidsraad op 30 juni 2026 een advies gepubliceerd over transgenderzorg voor jongeren in Nederland. De Gezondheidsraad concludeert dat de somatische zorg past binnen een gezondheidsrechtelijk kader en de beoogde (fysieke) effecten bereikt. Tegelijk doet de raad meerdere aanbevelingen, zoals het doen van structureel onderzoek naar langetermijn effecten. Het kabinet stuurt dit najaar een reactie op het advies naar de Kamer.
Tot slot zet VWS zich in voor seksuele gezondheidszorg voor groepen met een verhoogd risico op soa's en hiv, waaronder mannen die seks hebben met mannen en transgender personen. Ook financiert VWS seksualiteitshulpverlening en informatieverstrekking voor jongeren met vragen over seksuele en genderdiversiteit en -identiteit en monitort het seksuele- en genderdiversiteit (en acceptatie) in Nederland.

4.3 Vrijheid in alle domeinen

Vrijheid is geen vanzelfsprekend gegeven: continue blijven werken aan vrijheid blijkt nodig. Om vrijheden zoveel mogelijk te garanderen is het noodzakelijk om wetgeving zoveel mogelijk te verstevigen. Wetgeving op het gebied van bescherming en gelijkwaardige behandeling van lhbtiq+ personen ligt al te lang stil. Dit vraagt om een flinke inhaalslag. De wetgeving uit het Regenboogstembusakkoord voeren we zorgvuldig uit, waarbij we ook rekening houden met initiatieven en belangen van verschillende betrokkenen en met de uitvoerbaarheid.
De Staatssecretaris van JenV en ik spannen ons in voor een zorgvuldige vereenvoudiging van de wijziging van de geslachtsregistratie in samenwerking met het parlement en in gesprek met belangenorganisaties. Wij verwachten in het eerste kwartaal van 2027 een contourenbrief aan uw Kamer te kunnen sturen. Ook zet de Staatssecretaris van JenV de behandeling van een goede regeling voor draagmoederschap voort, met respect voor de aanbevelingen uit het WODC-rapport «het gedragen kind» en de aandachtspunten uit het rapport van de commissie onderzoek interlandelijke adoptie.[118] De gevraagde reactie op de wetenschapstoets bij dit wetsvoorstel zal zij vóór de geplande parlementaire behandeling aan uw Kamer zenden. Daarnaast onderschrijft het kabinet de noodzaak van een wettelijke regeling voor meerouderschap. De huidige situatie leidt tot onduidelijkheid en onzekerheid. Wij kijken dan ook uit naar het vervolg van het wetstraject van de initiatiefwet van het lid Michon-Derkzen. Bovendien is het van groot belang dat het initiatiefwetsvoorstel van Paulusma, Becker, Westerveld, Dobbe en Kostić om conversietherapie te verbieden, recent is aangenomen.
De Minister van BZK werkt samen met de Minister van JenV verder aan het wetsvoorstel tot wijziging van de Algemene wet gelijke behandeling en het Wetboek van Strafrecht in verband met de vervanging van de term «hetero- of homoseksuele gerichtheid» door «seksuele gerichtheid» en explicitering in het Wetboek van Strafrecht van de discriminatiegronden genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken. Dit wetsvoorstel ondervangt onder andere groepsbelediging van vrouwen en transpersonen. Een zorgvuldige uitwerking van het wetsvoorstel vergroot de kenbaarheid en helderheid van de wet zodat duidelijk is dat discriminatie op alle gronden bij lhbtiq+ personen verboden en strafbaar is, inclusief bi+ en transgender personen en intersekse personen. Daarnaast zet BZK het wetsvoorstel voort om de geslachtsregistratie op de identiteitskaart te verwijderen. De Kamer ontvangt voor beide wetsvoorstellen de Nota naar aanleiding van het verslag in het najaar van 2026. Tot slot zal

[118] WODC (2024). *Het Gedragen Kind – Prevalentie en Praktijk van Draagmoederschap in Nederland*. Kamerstukken II, 2024–2025, 36 390, nr. 6

het kabinet welwillend kijken naar het aangekondigde initiatief vanuit de Kamer ten aanzien van het vereenvoudigen van non-binaire geslachtregistratie.

5. Internationaal

De inzet van het kabinet voor vrouwen en lhbtiq+ personen beperkt zich niet tot Nederland. Het belang dat wij aan vrijheid, gelijkwaardigheid en emancipatie hechten en de ambities die we in Nederland realiseren, dragen we internationaal uit. De Nederlandse inspanningen zijn gericht op het behoud en verder brengen van internationale afspraken op het gebied van gender- en lhbtiq+-gelijkheid. Het bevorderen van gelijke rechten van lhbtiq+ personen blijft expliciet een mensenrechtenprioriteit binnen het Nederlandse buitenlandbeleid. De Minister van BZ, de Minister van BHOS en ik zullen ieder vanuit onze eigen rol en betrokkenheid gelijkwaardigheid, veiligheid, vrijheid en gelijke rechten voor vrouwen en lhbtiq+ personen actief bepleiten in EU-, RvE- en VN-verband. Wij zoeken hierbij de samenwerking met gelijkgezinde staten, aangezien we sterker staan als we ons gezamenlijk uitspreken. Het kabinet wil hier een zichtbare en leidende rol in te spelen.

Tot slot

De ambities en plannen van dit kabinet om de veiligheid, gezondheid en vrijheid van vrouwen en lhbtiq+ personen te vergroten zijn helder, maar om ze te realiseren is de hele samenleving nodig en betrokken. Echte verandering krijgen we niet voor elkaar door besluitvorming in de ministerraad of bij de EU, het moet uiteindelijk gebeuren op de werkvloer, in alle wijken en dorpskernen, in de wachtkamer, bij de sportvereniging, in de bestuurskamer en in hoofden van mensen.

Het is tijd om de plannen van papier naar de praktijk te brengen. Met een scherpe blik op de feiten en met de handen uit de mouwen, bouwen we aan een Nederland waar vrijheid en gelijkwaardigheid geen abstracte idealen zijn, maar een tastbare realiteit voor iedereen.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
J.Z.C.M. Tielen